

FREDERIKSSUND
KOMMUNE

Etablering og pleje af søer og vandhuller

Søer og vandhuller

Søer og vandhuller er vigtige levesteder for mange planter og dyr. Søer og vandhuller giver også variation i landskabet. Desværre er mange mindre søer/vandhuller forsvundet igennem de sidste 100 år.

Heldigvis er der hvert år folk i Frederikssund Kommune, som ønsker enten at etablere en ny sø eller vandhul eller at oprense en eksisterende sø / vandhul.

Denne pjece giver retningslinier for dig som gerne vil etablere en ny sø eller et nyt vandhul eller som gerne vil oprense eller på anden måde pleje en eksisterende sø / vandhul.

Et vandhul er levested for mange spændende planter og dyr.

Anlæg af nye søer og vandhuller kræver en tilladelse

Etablering af en sø eller et vandhul i landzonen kræver en tilladelse fra kommunen i henhold til Planlovens § 35 (landzonetilladelse). I byzonen kræver det i nogen tilfælde en tilladelse i forhold til lokalplan eller andet.

Der ligger ansøgningskema på kommunen hjemmeside:

http://www.frederikssund.dk/content/dk/omrader/teknik_miljo/natur

Ansøgningen skal bl.a. indeholde oplysninger om ønsket placering af ny sø /vandhul og beskrivelse af ønsket størrelse (areal og dybde) samt oplysning om hvor det opgravede materiale ønskes placeret. Der skal også angives en begrundelse for hvorfor der ønskes etableret en sø – f.eks. jagtformål, vandlidende areal eller andet. Ligeledes skal det areal hvor søen ønskes placeret beskrives dvs. hvilken type areal er der tale om og hvad bruges det til nu.

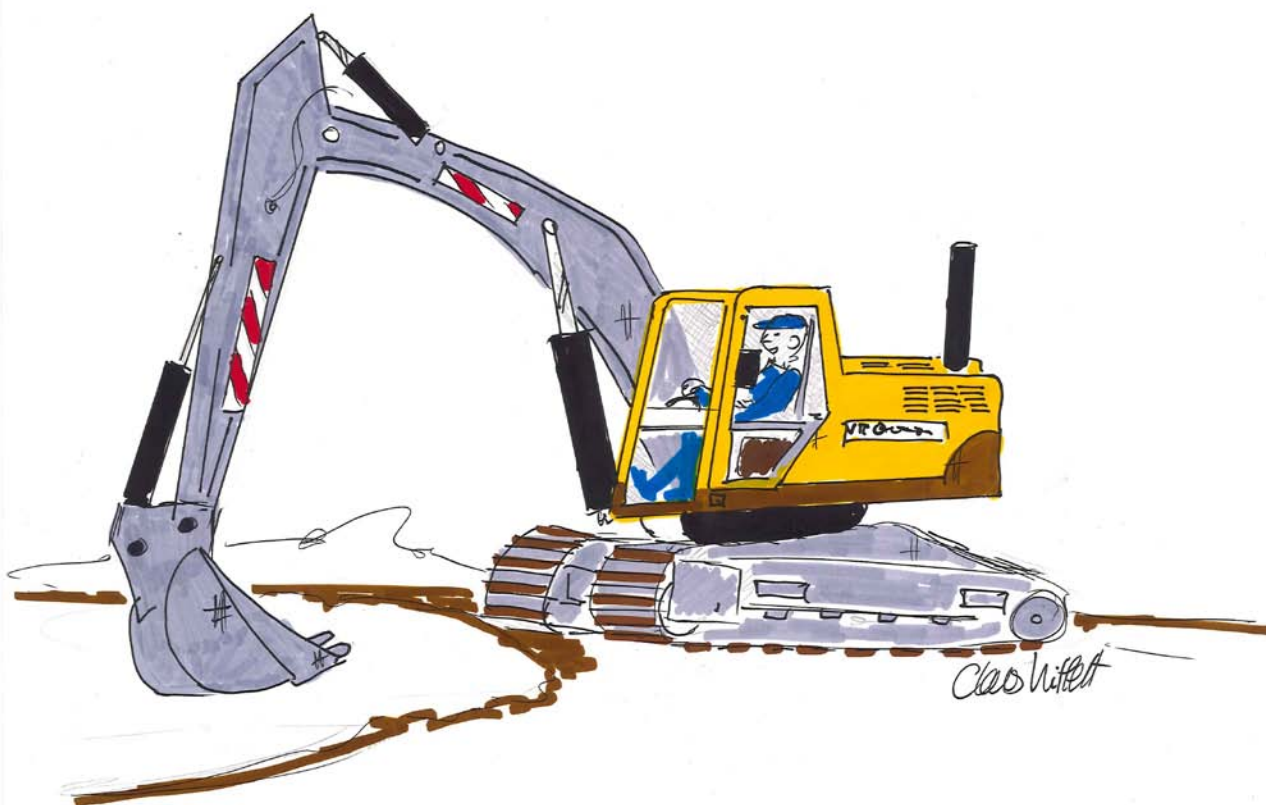
Når kommunen har modtaget din ansøgning vil vi som udgangspunkt foretage en besigtigelse for at vurdere søens placering bl.a. i forhold til omgivelser, landskab, jordbund og fugtighedsforhold.

Kommunen undersøger om arealet hvor den ansøgte sø ligger indenfor en fredning, beskyttelseslinje til fortidsminder, strandbeskyttelseslinjen, eller andet som kan kræve en ansøgning om dispensation eller betyder at kommunen må meddele afslag til den ansøgte placering. Naturteam hjælper dig gerne med at finde en egnet placering.

Kommunen sender din ansøgning i nabohearing. Naboerne skal have mindst 14 dage til at indsende eventuelle høringssvar. På baggrund af ansøgning, besigtigelse, eventuelle høringssvar mv. træffer kommunen afgørelse. Afgørelsen offentliggøres på kommunens hjemmeside. Efter afgørelse er der en klagefrist på 4 uger.

Du skal være opmærksom på:

- Der må ikke igangsættes gravearbejde eller lignende før en tilladelse er opnået. Hvis du har fået en tilladelse må den først udnyttes når klagefristen er ovre.
- Du kan selv kontrollere om den ønskede sø ligger i beskyttet natur, fredet område eller indenfor beskyttelseslinje til fortidsminder eller strandbeskyttelseslinjen ved at se på kommunens hjemmeside:
www.frederikssund.dk/kort
- Der gives almindeligvis ikke tilladelse til at etablere sø/vandhul på arealer som allerede er beskyttet §3-natur f.eks. mose eller eng.
- Etablering af en sø må ikke påvirke naboers drænforhold. Derfor bør det undersøges om der er dræn i området hvor søen skal ligge.

Du skal have en tilladelse før du går i gang med at grave et nyt vandhul

---

Anlæg af det nye vandhul eller sø

Etableringen af vandhullet/søen sker bedst i fugtige lavninger i terrænet.

Grav eventuelt et lille prøvehul med en skovl. Undersøg om der findes vandstandsende lag, som kan blive ødelagt ved gravning. Hvis et sådant lag gennemgraves, kan vandet forsvinde fra søen. Vandstandsende lag er oftest af ler.

Det er vigtigt at der før etablering af en sø undersøges om der er dræn i det pågældende område, da en ny sø ikke må påvirke naboarealers drænforhold. Endvidere kan eventuelle uopdagede dræn medføre at en ny sø slet ikke kan holde vand.

Ny sø uden vand – øv.

Udformning

Søen skal anlægges, så den falder naturligt ind i omgivelserne. Det betyder, at den så vidt muligt skal følge de former terrænet har i forvejen.

For at skabe mere variation kan søen/vandhullet med fordel udformes med flere vige og små næs, så bredzonen øges og der skabes flere områder med lidt læ. Derimod bør man ikke anlægge øer i mindre søer, men et par store flade sten, der bryder vandoverfladen, er glimrende øer for fugle. Marksten kan lægges i små dynger nær vandhullet. Det giver skjulesteder og overvintringsmuligheder for padder, krybdyr m.m.

Mindre søer og vandhuller bør ikke være dybere end max 1,5 – 2 m på det dybeste sted. Kanterne skal helst være svagt skrånende da det øger arealet med lunt vand til planter og dyr. Bredhældningen må gerne være mindre end 1:5, svarende til en hældning på 20% eller 15 grader.

Vand fra dræn, grøfter og lignende bør ikke ledes direkte ud i vandhullet da det ofte vil føre til en stor belastning med næringsstoffer og dermed tilgroning med alger og planter som tagrør, dunhammer m.m.

Træer / buske ved vandhullet

Buske og træer tæt ved vandhullet bør begrænses da store mængder blade i vandhullet forringer vandkvaliteten, når de rådner. Samtidig tilfører de vandet næring. Det giver tilgroning med kraftig vækst af f.eks. andemad og dunhammer på bekostning af det øvrige dyre- og planteliv.

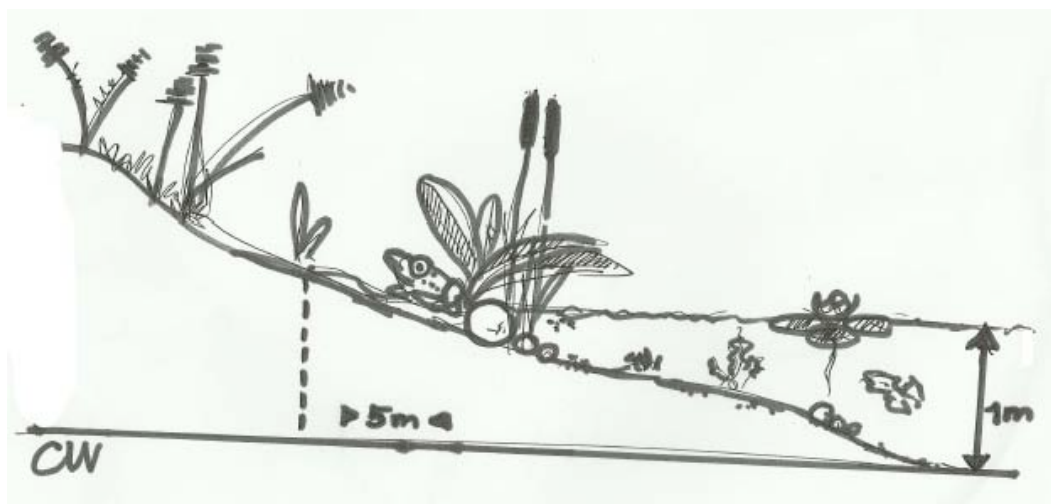
For at undgå skygge over vandhullet bør træer og buske kun plantes på nord- og nordvestsiden.

Syd- og sydøstsiden friholdes i en afstand af 2 gange træets maksimale højde, så træernes skygge ikke kan nå ind over vandhullet. Det er bedre at plante buske end træer. Anvend danske arter, der er tilpasset de lokale forhold.

Spredningsmuligheder

Små vandhuller ligger ofte isolerede i landskabet. For at komme fra et vandhul til et andet må nogle dyr have ledelinier, der forbinder vandhullerne. De kan skabes ved f.eks.:

- Et udyrket areal langs nærliggende vandløb.
- Et levende hegn, der føres helt frem til det udyrkede areal omkring vandhullet.
- Et udyrket areal omkring vandhullet, der udvides, så vandhullet forbindes med andre vandhuller.

Kanten på søen skal være med svag hældning – det giver mest liv

---

Det nye vandhul

Der går ikke lang tid fra etablering af vandhullet til at de første dyr indfinder sig. Æglæggende guldsmede og andre vandinsekter indfinder sig umiddelbart efter vandhullets etablering. Vandplanter og frøer indfinder sig i løbet af de første år.

Alger mv.

Der vil ofte komme en del alger i et nyt vandhul. Det skyldes især frigørelse af næringsstoffer ved jordarbejdet. Du må være lidt tålmodig, indtil balancen i vandet bliver bedre. Plamager af trådalger kan evt. fjernes med rive, net eller andre håndredskaber.

Ligeledes du med fordel løbende fjerner nedfaldne blade og andemad, f.eks. om efteråret. Ellers falder de til bunds om vinteren og bruger ilten i vandhullet til ugunst for dyrelivet. Blade og andemad kan fjernes delvis med en rive. Bedre er det at bruge et fintmasket net, som kan trækkes gennem vandhullet typisk om efteråret.

Vedligehold bræmmen

Den udyrkede bræmme rundt om søen/vandhullet bør vedligeholdes i et fornuftigt omfang. Græs og planter kan slås 1-2 gange om året, hvis området ikke afgræsses. Du kan med fordel fjerne det afklippede, så det ikke tilfører bredden og vandhullet ekstra næring.

Denne pleje af bræmmen holder vandkanten åben. Plejen fremmer væksten af lavtvoksende vilde blomster, og den gavner sommerfugle og andet dyreliv.

Padder

Alle danske arter af padder, dvs. frøer, tudser og salamander er fredede. Dette skyldes at næsten alle arterne har været i tilbagegang. Etablering af en ny lavvandet sø uden for meget skygge og uden for mange fisk og ænder vil give rigtig gode muligheder for at padder kan leve og yngle.

Foto: Jette Bjerregaard

Begræns ænder / fodring af ænder

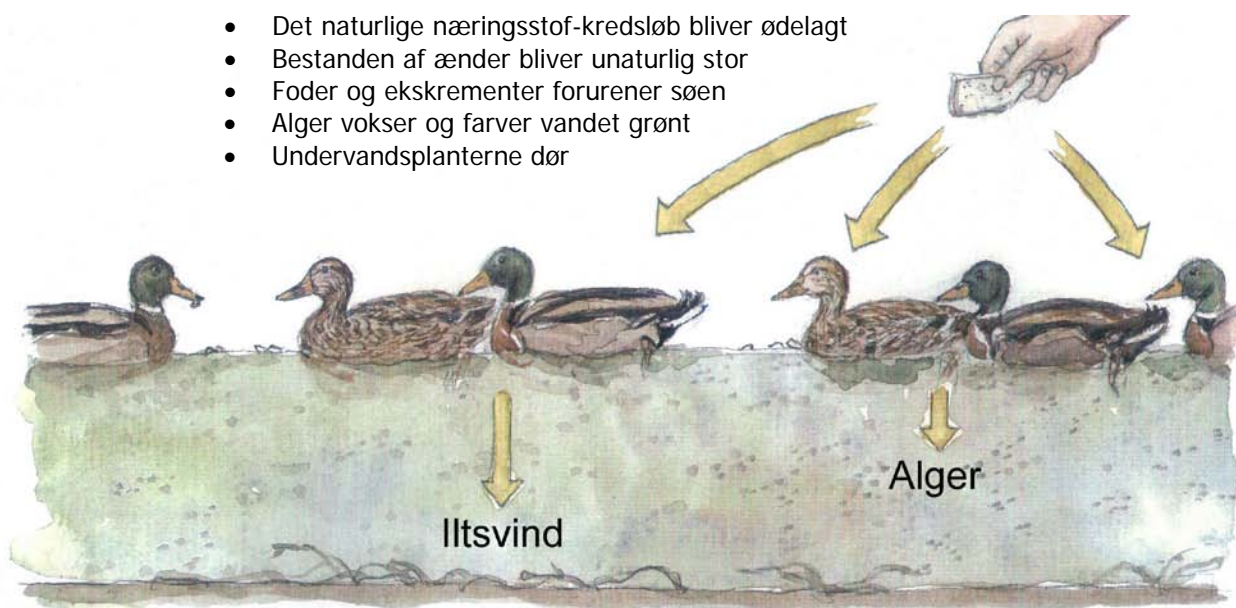
Den bedste sø opnås, hvis et naturligt dyre- og planteliv får mulighed for at indvandre af sig selv.

Udsætning og fodring af ænder vil altid forringe vandkvaliteten i søen. Ænder tilfører næring til vandet i betydelige mængder. Har man 10 ænder i sin sø svarer deres forurening til den der kommer fra det urensede spildevand fra ét menneske.

Ligesom næringsstoffer fra kloakvand, medfører næringsstoffer fra andeekskremer, at der kommer mange alger. Algerne medfører at vandet bliver grønt og grumset. Det grumsede vand skygger for sollys, så bundplanter dør af lysmangel.

Dette sker når ænderne fodres:

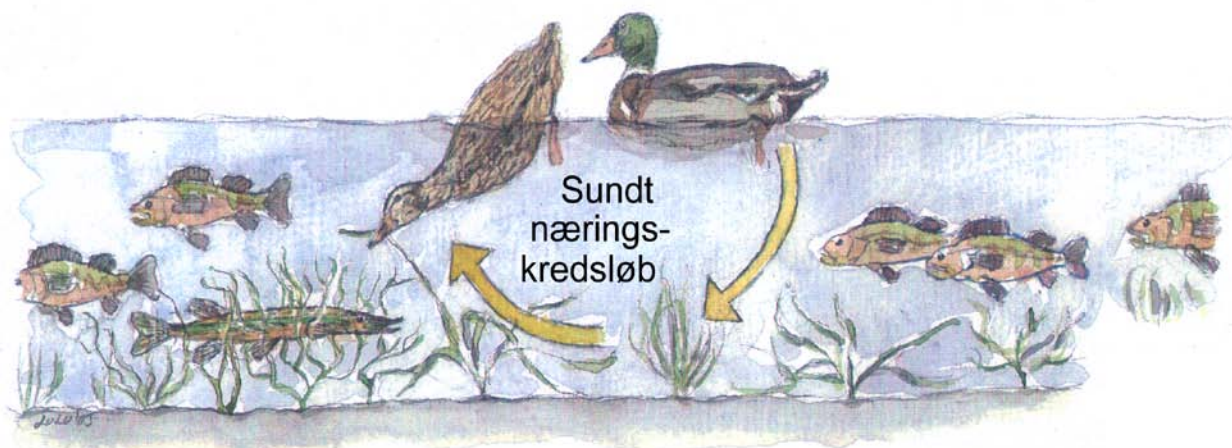
- Det naturlige næringsstof-kredsløb bliver ødelagt
- Bestanden af ænder bliver unaturlig stor
- Foder og ekskremer forurener søen
- Alger vokser og farver vandet grønt
- Undervandsplanterne dør

© Thomas Aabling Vandmiljø

Dette sker, når ænderne IKKE fodres:

- Det naturlige nærings-kredsløb bevares
- Få næringsstoffer giver få alger og klarere vand
- Sollys når ned til undervandsplanterne
- Undervandsplanterne giver ilt til vandet
- Lugtgener undgås

Udsættelse af fisk

Du skal undgå udsætning af fisk og krebs i vandhuller. Mange fiskearter ødelægger vandkvaliteten, ligesom ænder - dels ved at rode i bunden, og dels ved at spise de smådyr, som filtrerer vandet og holder det rent. De fleste fisk spiser haletudser, så frøerne efterhånden forsvinder. Hvis du alligevel ønsker at udsætte fisk skal du først have tilladelse til dette.

Anden forurening til søen/vandhullet

Olie- og sæberester, der f.eks. hældes i regnvands afløbet fra fx bilvask og vinduespudsning, er meget giftige for frøer og padder, da det "afvasker" deres beskyttende slimlag, hvorefter de får svamp og dør.

Foto: B. Christholm

Guldsmede kommer hurtigt til et nyt vandhul

Oprensning af søer / vandhuller kræver tilladelse

Søer og vandhuller over 100 m² er beskyttede i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 3. Dette betyder at der som udgangspunkt ikke må foretages nogen for-mer for indgreb i søer og vandhuller.

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3 gælder det dog, at kommunen i særlige tilfælde kan gøre undtagelse fra bestemmelserne i §3, dvs. kan meddele dispensation. Som udgangspunkt er det kun naturforbedrende indgreb, der kan meddeles dispensation til.

Oprensning af en tilgroet / tilslammet sø vil i mange tilfælde være et naturforbedrende indgreb. Men indgrebet må kun ske hvis der først er opnået en dispensation fra Naturbeskyttelseslovens § 3. Denne dispensation skal meddeles af Frederikssunds Kommunes naturteam i afdelingen Byggeri og Natur.

Der ligger ansøgningsskema på kommunen hjemmeside. Ansøgningen skal bl.a. indeholde oplysninger om søen/ vandhullets placering en beskrivelse af planlagt oprensning (metode, areal, dybde og tidspunkt) og en begrundelse for hvorfor søen /vandhullet ønskes oprenset.

Link til ansøgningsskema til oprensning / ændring af sø:

http://www.frederikssund.dk/content/dk/omrader/teknik_miljo/natur

Behandling af din ansøgning i kommunen

Kommunen undersøger om arealet hvor søen ligger, ligger indenfor en fredning, beskyttelseslinje til fortidsminder, strandbeskyttelseslinjen, eller andet som kan kræve en yderligere tilladelse/dispensation eller betyder at kommunen må meddele afslag til den ansøgte.

Kommunen vil som udgangspunkt foretage en besigtigelse af den pågældende sø/vandhul, gerne sammen med dig. Ved besigtigelsen vurderes søens /vandhullets naturtilstand og det vurderes om en oprensning vil have positiv betydning for dyre- og plantelivet i og omkring søen.

Kommunen vurderer om der skal foretages analyser af opgravet sediment, dette kan være relevant hvis søen har modtaget vejvand eller der er mistanke om tidligere tilførsel af forurenede stoffer.

§3 dispensationer kræver som udgangspunkt ikke nabohøring, men kommunen skal vurdere om der kan være parter i sagen, som skal høres før der kan laves en afgørelse.

På baggrund af ansøgning, besigtigelse, eventuelle høringssvar mv. træffer kommunen afgørelse.

Afgørelsen sendes til ansøger og offentliggøres på kommunens hjemmeside. Efter afgørelse er der en klagefrist på 4 uger.

Du skal være opmærksom på:

- Der må ikke igangsættes gravearbejde eller lignende før en dispensation er opnået. Hvis du har fået en tilladelse må den først udnyttes når klagefristen er ovre.
- Manuel pleje af din sø /vandhul med håndredskaber kræver ikke en dispensation, f.eks. manuel fjernelse af buske mv. omkring vandhullet, slåning af tagrør ved isdække samt opfiskning af andemad og trådalgeplamager. Hvis du er i tvivl så kontakt Naturteam i kommunen.
- Du kan selv kontrollere om den pågældende sø ligger i beskyttet natur, fredet område eller indenfor beskyttelseslinje til fortidsminder eller Strandbeskyttelseslinjen ved at se på kort på kommunens hjemmeside: www.frederikssund.dk/kort
- Der gives almindeligvis kun tilladelse til udgravning / oprensning af eksisterende søer i perioder udenfor padderens ynglesæson.

Foto: Jette Bjerregaard

Spørgsmål

Er du i tvivl, om etablering eller pleje af vandhul på din ejendom eller har du andre spørgsmål er du velkommen til at kontakte Frederikssund Kommune

Frederikssund Kommune

Byggeri og Natur
Torvet 2
3600 Frederikssund

Telefon 47 35 10 00

byggeriognatur@
frederikssund.dk

www.frederikssund.dk
